

Чекаленко Л. Д.,

*доктор політичних наук, професор,
Заслужений діяч науки і техніки України, дипломат,
провідний співробітник
ДУ «Інститут всесвітньої історії
Національної академії наук України»
м. Київ, Україна*

ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ ЗАГАРБНИЦЬКОЇ ВІЙНИ ПРОТИ УКРАЇНИ

Тривала російська загарбництва війна проти України з 2014 року призвела до руйнування державного управління в окупованих російськими військами українських регіонах, що прискорило формування нового типу соціально-національної ідентичності, позначеної ознаками, нетиповими для українського суспільства. Таке явище може поставити під загрозу повернення українськості людям під окупацією, а також відновлення державних інституцій на цих територіях після закінчення війни.

Проаналізувавши різні чинники, що впливають на ситуацію на Сході України, спираючись на статистичні дані та результати опитувань громадської думки, складається певна характеристика нової ідентичності. Виявляється, що ця нова ідентичність насправді не є такою вже й «ною». У певному сенсі вона не є створенням тільки нинішньої війни, але має довгу історію, яка сягає десятиліть радянської та імперської соціальної політики і ідеологічної обробки населення, економічної стагнації, яка позначалася інтенсивною трудовою міграцією, а також радянською політикою переселення, спрямованою на змішування російської та української етнічних груп. Усе це призвело до створення нового соціального утворення, що характеризується специфічними етнічними ознаками та ідеологічним забарвленням.

Зазначимо, що суспільне протистояння, яке триває на загарбаних землях від 2014 року, значно відрізняється за силою і розмахом від протестної ситуації у надрах українського населення під тимчасовою окупацією з 2022 року. Тому ці два періоди вимагають окремого поступового вивчення та наукового осмислення, і укладати їх в єдиний кошик не слід.

Наукові розвідки вітчизняних і зарубіжних дослідників: С. Александер Вейншток [1], Чекаленко Людмила Д. [2], Шварц С.Д., Унгер Д.Б., Замбанга Б.Л. & Шапочник Д. (2010). [3], Мілтон М. Гордон [4], Карл Дойч [5], предметом яких постали питання асиміляції,

аккультурації, деасиміляції тощо, набули особливої популярності в новітній час – у зв'язку зі складнощами європейської міграційної політики та адаптації прибулих іноцивілізаційних представників до європейських держав, зокрема і в Україну. Досвід зарубіжних і вітчизняних колег в цій площині і відповідну методикою можна використати і у сучасних дослідженнях ситуації, що склалася.

Ознайомлення з наявною інформацією зокрема і ворожих джерел допомогло дійти висновку про те, що збереження ідентичності властиво тим етносам або національним меншинам, які мали або мають власну автохтонність. Тобто автохтонність населення зберігає його ідентичність, що дозволяє протистояти асиміляційному тиску.

Спостерігаючи за налаштованістю населення окупованих з 2014 року територій, приходиш до висновку, що переважна більшість людей, що там проживають, майже втратили ознаки української ідентичності. Хоча за світовим досвідом втрата ідентичності це – довготривалий і складний асиміляційний процес. І така ситуація на окупованих територіях з 2014 року склалася історично і не тільки в результаті війни, а як наслідок багаторічної асиміляційної політики російської імперії, а за нею і радянської влади.

Можна погодитись зі слухною думкою наукового дослідника з Фінського Інституту міжнародних відносин Андрас Рач [6], який стверджує, що для успішного ведення гібридної війни із загарбанням територій потрібна наявність в країні незадоволених діями влади представників етнічних груп і національних меншин. Значну кількість саме таких «незадоволених» ми бачимо в загарбаних росією українських територіях з 2014 року. Є такі групи осіб і у наступному періоді війни з 2022 року, однак їх одиниці. Російська влада застосувала на цих землях іншу розроблену заздалегідь тактику поводження з місцевим населенням: тактику жорсткого контролю, терору, приниження і асиміляції. Для реалізації задуманого було залучене привізне населення з відсталих російських регіонів, яким «надано право обирати найкраще житло», що залишилось цілим. З-за спротиву українських громадян російський загарбник на цій території здійснював варварське руйнування міст і сіл, знищував населення і знущався над людьми. Таке доводить, що на новозагарбаних територіях проживали і живуть люди іншої ментальності і навіть ідентичності, хоча за своїми національними і релігійними ознаками відрізняються широкою етнічною строкатістю. Всі вони являли і являють єдиний український народ, який виріс на дріжджах демократії і незалежності України.

Для розуміння диференційної ситуації в регіонах України внаслідок війни і навколо неї, звернімося до недавньої історії. Населення Донбасу, як і всієї росії, формувалось імперією століттями. Заборонялись національні мови, освіта, книги тощо. Проросійський характер та відповідні ознаки регіони вже мали з середини XIX століття – активного

заселення цих земель російськими селянами. Не виключено, що внаслідок неуваги до Донбасу, як і до Криму, центральної влади, російській стороні було доволі легко захопити тут ініціативу у війні з 2014 року. Отже, населення Донбасу і Криму є населенням спільної ідентичності, створеної за 70 років радянською владою, яку з обережністю назвемо радянською ідентичністю, оскільки вона не підпадає під жоден з критеріїв етнічності, а є особливим міксом всіх етногруп з ідеологічною платформою.

Війна прискорила еволюцію втрати, загострила наявне протистояння соціальних спільнот. І для різних груп населення з диференційним досвідом перебування під окупацією необхідно розробити різні схеми їх повернення до українськості. У зв'язку з зазначеним постає запитання: яким чином та якими засобами влада зможе повернути українство на окупованих територіях або хоча б привернути місцеве населення до українських цивілізаційних цінностей?

Затяжна російська війна проти України, руйнація державної системи у захоплених російськими військами українських регіонах і цілеспрямоване формування нового типу населення з іншими ментальними ознаками, тобто нової ідентичності – є актуальними загрозливими явищами для відновлення держави із завершенням війни, яка є геноцидом українського народу.

Список використаних джерел:

1. S. Alexander Weinstock. *Acculturation: Definition and Context*. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-94-015-6563-9_2

2. Chekalenko Liudmyla. *Foreign policy of Ukraine*. Kyiv : LAT&K, 2016. 294 p., 8 p. pic. URL: <http://elibrary.ivinas.gov.ua/4235/1/ChekalenkoZL.D.ZForeignZpolicyZofZUkraine.pdf> ; Чекаленко Л. Д. *Фактори європейської ідентичності у світлі ситуації в Україні / Європейські історичні студії: КНУ імені Тараса Шевченка*. Київ, 2016. No 3. 272 с. URL: http://eustudies.history.univ.kiev.ua/factors_european_identity_in_the_light_of_the_situation_in_ukraine.html ; Чекаленко Людмила. *Безпечове сьогодні ЄС: перспективи України // Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Київ : ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка. Release 121 (part I). 2014. С. 32–39. [in Ukrainian]

3. *Rethinking the Concept of Acculturation. Implications for Theory and Research*. Schwartz, S. J., Unger, J. B., Zamboanga, B. L., & Szapocznik, J. (2010). *American Psychologist*, 65(4), 237–251. <https://doi.org/10.1037/a0019330>

4. *Assimilation in American Life: The Role of Race, Religion, and National Origin*. By Milton M. Gordon. New York: Oxford University Press, 1964. 276 pp. Milton Gordon. 1964. *"The Nature of Assimilation"*. URL: http://demografi.bps.go.id/phpfiletree/bahan/kumpulan_tugas_

mobilitas_pak_chotib/Kelompok_1/Referensi/Gordon_assimilation_in_america_ch3.pdf

5. Karl Deutsch's. Contribution to the Theory of International Relations by Dario Battistella. URL: https://www.cairn-int.info/article-E_RIPC_104_0567--karl-deutsch-s-contribution-to-the.htm

6. András Rác. Russia's Hybrid War in Ukraine. Breaking the Enemy's Ability to Resist, Ulkopoliittinen instituutti utrikespolitiska institutet / The Finnish institute of international affairs, 2017. URL: <https://stratcomcoe.org/andras-racz-russias-hybrid-war-ukraine-breaking-enemys-ability-resist>